

Gizela Polanc Podpečan

Problem transhumanizma v pripovedni prozi Milana Dekleve

Prebudili smo se s pogledom na Zgodovino. Strašen pejzaž,
ki osvobaja demonizem junakov, idolov, malikov...

Ko človek izginja,
prihaja do izraza njegovo veličastje.

V razsvetljenju, najčistejši odvisnosti,
ugasne čas.

S prekopavanjem jezika ne bomo ustvarili pesmi.
Pesem je nadzorovana tišina.

Otroci, spomin na naše poreklo.

(Milan Dekleva, *Preseženi človek*)

Razmišljanje želi opozoriti na nekatere vidike transhumanizma v zbirki kratke proze *Reševalec ptic*, Milana Dekleve. Ob vstopu v pisateljev miselni svet je mogoče ugotoviti, da se dogaja odločilen in načrten odmik od mišljenja zahodne metafizike kot platonizma. Zato si je potrebno zastaviti vprašanje o Deklevovi miselni usmerjenosti, ki zavestno ukinja temelje metafizike in se odpira vzhodni filozofiji – zenistični etiki in estetiki. V zbirki *Reševalec ptic* je namreč poudarjena nujnost novega humanizma, ki ga človeštvu 3. tisočletja lahko prinese samo „veter zeničnik“. S to tezo je pisatelj odprl problematiko humanizma kot metafizične kategorije v nasprotju s transhumanizmom – edinim pravim načinom življenja v miselnosti zenbudizma. Za analizo razmerja med humanizmom in transhumanizmom bodo služila tri besedila iz Deklevove zbirke, in sicer: *Reševalec ptic*, *Orientaliski lotos* ter *MomlogolmomM*. Besedila so izbrana glede na intenziteto avtorjeve zahteve po novi etični orientaciji. Vsako od besedil vsebuje v svojem izhodišču eno izmed temeljnih zahtev transhumanizma, ki pa je morda najbolj izostrena, in sega v dramatične razsežnosti, prav v zadnji pripovedi, kjer se pisateljeva zahteva po novi etični podobi človeštva drastično dotakne vprašanja jezika: njegove funkcije v procesu sporazumevanja, ujetosti v normo, predvsem pa njegovega prestopa v idiolekt. Pri problematiki transhumanizma kot imperativa 3. tisočletja se želimo osrediniti predvsem na nekatera temeljna izhodišča mislecev zena, prav tako pa želimo upoštevati tudi eksplikacijo kvantnega fizika Basaraba Nicolescuja *Manifesto of Transdisciplinarity*, kjer so podana temeljna izhodišča transhumanizma kot nujne oblike bivanja v novem tisočletju.

Poudarjeno je bilo, da se je Milan Dekleva ostro odmaknil od humanizma kot metafizične

discipline, kar je še posebej razvidno v ironični distanci do vseh oblik t. i. družbenega humanizma. Resnica, ki jo Dekleva odkriva v družbenem in zgodovinskem dogajanju, je nasilje nad človekom in naravo. Zaradi brutalnega nasilja, katerega žrtve so prevečkrat otroci, zavzame pisatelj izjemno kritično distanco do zgodovinskega subjekta kot kreatorja bivanja, s tem pa tudi do metafizičnega dualizma subjekt/objekt. Pisatelj vidi rešitev samo v preseganju dualizma, v identifikaciji med subjektom in objektom, zato odpira pot v transhumanizem. Temeljne razlike med lažnim humanizmom in transhumanizmom so eksplicirane v Deklevovi prozi in so identične z mislimi zenbudizma. Med najpomembnejše elemente transhumanizma spada nedvomno razsvetljujoča zavest kot središče človekovega duhovnega življenja. Razsvetljujoča zavest omogoča razumeti absolutno svetost vsakega živega bitja, odkrivati dobro v človeku, zanikati vsakršno sovraštvo, sočustvovati z nižje razvitimi bitji, predvsem pa živeti v zavesti, da je človek otrok narave, minljiv delec veličastnega kozmičnega prerajanja. V etiki zena je tudi posebej izpostavljena otroškost kot tisti emocionalni del človekovega odnosa do sveta, s katerim se obrača do vseh reči v naravi z začudenjem nad njihovim obstojem in lepoto.

Podobna miselna izhodišča je sprejel tudi kvantni fizik Basarab Nicolescu v svojem delu „*Manifesto of Transdisciplinarity*“. V poglavju z naslovom „*Towards a New Humanism: Transhumanism*“ je izpostavil najprej nujnost otroškosti, otroškega čudenja nad naravo. Zato je zapisal misel, da bi moral biti nosilec novega humanizma „madman“; seveda ne v patološkem pomenu ampak v pomenu emocionalnosti, nagonosti, ki se obrača do narave brez racionalnih omejitev. Ko razmišlja Nicolescu o sodobni civilizaciji, se ustavi ob vprašanju humanizma, do katerega zavzame zelo kritičen odnos. Kot temeljno bivanjsko resnico namreč odkriva nasilje, skrito za fasado pravičnosti in humanosti. Transhumanizem, kot ga razume sam, pa je prisoten predvsem v etiki so-bivanja med ljudmi in naravo; so-bivanja v harmoniji kozmosa. Kot kvantni fizik poudari misel, da obstajajo kozmični zakoni, ob katerih ostaja znanost nemočna. Zato je ena izmed temeljnih zahtev Manifesta, da znanstveni ratio ne sme rušiti praharmonije kozmičnih sil, če želi človeštvo 3. tisočletja še prebivati na planetu, ki se imenuje Zemlja. S temi mislimi je mogoče vstopiti v Deklevovo prozo in izpostaviti pisateljevo vizijo transhumanizma kot etične orientacije novega tisočletja.

Pripoved *Reševalec ptic* vključuje prvoosebne pripovedovalca tako, da je nosilec fabule umsko nekoliko zaostal otrok, življenjsko odvisen od sočutja okolice. Toda sočutje, ki ga sprejema, je skopo odmerjeno usmiljenje; prizadet otrok, ki je drugačen, doživlja mnogo več nasilja kot sočutja. Zaradi preglasnega joka na ulici ga trdo udari roka varnostnika. Kri zalije otrokova usta, otekli ustnici pa se nenadoma pričneta šobiti in krčiti ter se počasi preoblikujeta v kljun. Kljub bolečini prešine otroka radostno spoznanje: šele sedaj bo lahko dober reševalec vseh ujetih ptic.

V središče alegorije o reševanju ptic je Dekleva postavil „norca“, otroka, ki se do narave obrača z občudovanjem in začudenjem ter ves čas ostaja njen del tako, da se z njo identificira. Identifikacijo mu omogoča njegova nagonost, prvinska emocija, ki bi morala človeka priklepati k naravi kot svojemu prazviru. Šele ko odpadejo vse racionalne omejitve, so ustvarjeni pogoji za ukinitev metafizičnega dualizma na ravni

subjekt/objekt. Deklevov junak je človek „ptičje govornice“, kar pomeni, da se do narave obrača intuitivno, zato se tudi zaveda tragične razsežnosti poseganja v naravne zakone. Postati reševac ptic pomeni za emocionalnega človeka postati transhumanist, kar pa prinaša tudi veliko tveganja in trpljenja. Deklevov junak okusi brutalno nasilje, čeprav je otrok; pa vendar je samo pot skozi bivanjsko trpljenje prava pot do razsvetljene zavesti. Simbolično je trenutek razsvetljenja ujet v otrokovih besedah: “Čutim, da mi iz ust teče kri. Potem čutim, da mi na hrbtu rastejo peruti in vem, da je prav. Ker se mi usta spreminjajo v kljun. Lahek postanem in vem, da postajam ptič. Postajam ptič in lahek. Sreča je lahka. Zdaj šele bom dober, dober reševalec ptic.” (Dekleva 1999: 31).

Pot skozi bivanjsko trpljenje do razsvetljene zavesti je ena od nujnosti v miselnosti zena. Mojstri zena razumejo trpljenje kot splošno človeško izkušnjo, katere vzrok je med drugim tudi okvarjen splošnočloveški čut za dobro, za humanizem. Bivanjsko trpljenje sicer lahko preneha, vendar je potreben napor posameznika in skupnosti v iskanju poti, ki vodi k pozitivitetam transhumanizma, v razsvetljeno zavest. Šele posameznik, ki je okusil veliko trpljenje, bo lahko nosilec nove etike. To je tudi temeljno sporočilo Deklevove pripovedi. Morda je ta pripoved izjemno ekspresivna prav zato, ker je nosilec dogajanja prizadet otrok, tako neskončno neracionalen in nebogljen. Pa vendar je to junak izjemne duhovne razprtosti, ki navidezno nebogljenost spreminja v nove etične razsežnosti, kjer dobi posebno noto človekov odnos do narave. Ali kot so zapisali misleci zena, da je človek otrok narave: živi v vseh rečeh in vse reči živijo v njem.

Odnos so narave je v pripovedi „*Orientaliski lotos*“ podan z vidika znanstvenika – genetika. Prvoosebni pripovedovalec je botanik, ki je glede na svojo nacionalnodružbeno situacijo izredno zanimiv junak, saj ne priznava nobenih družbenih konvencij. Vseskozi zavzema ironično distanco do nadrejenih, do lastne družine in celo do same znanosti. Šele ko se dokončno osvobodi vseh norm, se lahko posveti svojemu lastnemu raziskovanju, ki sloni na prepričanju, da mora biti znanstvenik občudovalec narave, ki bo razumel njen jezik. Nikakor pa ne sme biti spreminjevalec njenih večnih zakonov. Šele po tej notranji preobrazbi se junak odloči za izgradnjo lastnega laboratorija, za učenje jezika rož in za nakup lotosovega semena, starega več kot 2000 let. Botanikov trud je nagrajen s cvetom lotosa; znanstvenik se mu približa s ponižnostjo občudovalca, da bi cvet modrosti zaprosil za odgovor na načelno eksistencialno vprašanje: kaj je smisel življenja. Žal lotosovega odgovora ni takoj razumel; vedel pa je, da bo spoznal modrost, ko bo razjasnil pojem časa – to edinstveno kozmično kategorijo. Šele potem bo lahko vsemu človeštvu spregovoril o jeziku rož ter o temeljni resnici življenja in smrti.

Kot je razvidno iz fabulativnega okvira, je Milan Dekleva v pripovedi „*Orientaliski lotos*“ zastavil več temeljnih vprašanj eksistence, jih skušal opredeliti s pomočjo zenbudistične miselnosti in jih vključiti v novo razumevanja bivanja, ki bo transcendiralo vse obstoječe družbenozgodovinske vrednote: od znanosti do različnih oblik humanizma. Poseg v pradavnino je zgovoren namig, da bo pisatelj na načelna vprašanja eksistence iskal odgovore izven dogajanja zahodne metafizike. Zato je v središču pripovedi izpostavljen lotos – eden izmed simbolov Bude in vzhodne miselnosti. Če je Dekleva v pripovedi „*Reševalec ptic*“ odprl vprašanje ratia, je to problematiko v „*Orientaliskem lotosu*“ do kraja izostril. Glavni junak, genetik, se zavestno distancira od znanstvenega

ratia v imenu „praizvira“, kot utemelji svojo odločitev. Praizvir ostaja zanj narava. V trenutku, ko se odloči in zavestno sprejme svoj praizvir, poruši za sabo vse mostove, ki so ga povezovali z urbano družbo. Do genetskih poskusov zavzame skrajno ironičen celo sovražen odnos, ki je razviden iz naslednje karakterizacije: „Zato je popravljanje narave, ki so si jo zamislili moji kolegi, resnična otročarija in žalitev stroke. V šali jih imenujem genski kretničarji, pa še to niso. Mogoče kretničarji na slepem tiru evolucionizma.“ (Dekleva 1999: 132).

„Kretničarji na slepem tiru“ je duhovita ironična sintagma, s katero ubesedi Dekleva nemoč subjekta kot kreatorja bivanja. V evoluciji namreč obstajajo zakoni, ob katerih se zlomi moč znanstvenega ratia, da obstane na „slepem tiru“, kar je tudi ena izmed temeljnih trditev kvantne fizike. Zato se Deklevov junak obrne k praizviru, k naravi, in se prične učiti njene govorice, govorice rož. Odlomek o novi govorici je treba obravnavati v širšem kontekstu zenovskega odnosa do narave. Temeljno načelo se glasi, da je potrebno poslušati naravo „z očmi duše“. S to zahtevo misleci zena jasno opozarjajo na intuitivno razmerje človeka do narave, na problem istosti, saj je človeško bitje samo eno izmed minljivih bitij kozmičnega prerajanja, kjer ni več mogoča nobena relacija subjekt/objekt. Ta metafizična kategorija lahko dokončno izgine šele v luči razsvetljene zavesti; ali kot pravijo misleci zena, da moramo k bistvu stvari „pritti s svojimi žarki“. Pot do razsvetljene zavesti vodi namreč preko narave. Razsvetljena zavest, imanovana tudi Budova narava, se manifestira kot Univerzalni duh, ki ustvarja bratstvo med vsemi živimi bitji. Univerzalni duh ne omogoča difference med višje in nižje razvitimi bitji, ampak vodi v njihovo sozvočje, v absolutno harmonijo. Univerzalni duh je tisti, ki narekuje spoznanja: „Ena stvar, vse stvari; pojdi mednje in se pomešaj mednje – brez razlikovanja.“ (Osho 1994: 225). S tega vidika je mogoče razumeti Deklevovega junaka, ki je želel spoznati začetne in končne aksiome vesolja. Zato bi njegovo učenje rastlinskega jezika lahko poimenovali kot vstop v razsvetljeno zavest, kot razprtost razsvetljene zavesti, ki se ne odraža samo v identifikaciji med vsemi živimi bitji ampak predvsem v ukinitvi jaza in zanikanju temporalnosti.

Ukinitiv jaza je najbolj eksplicitno predstavljena v tistem delu pripovedi, kjer se znanstvenik neposredno sooči s cvetom lotosa. Srečanje poteka na ravni brezčasne Modrosti, ki jo simbolizira cvet, in na ravni minljivosti jaza. Zavedanje končnosti je prelomni trenutek ukinitve jaza in ponižen sestop k vsem minljivim rečem. Šele s tem sestopom se lahko človek kot končno bitje obrne k večni Modrosti s svojim nagovorom. Šele sedaj je mogoče spregovoriti v simbolni govorici, govorici rož, ker človek ni več vezan na svoj jezik časnosti, ampak se z ukinitvijo jaza dogodi tudi sestop k jeziku, „ki odbija čas“. Genetikova transformacija je potekala sistematično glede na njegov intuitivni odnos do narave. V razvojnih fazah rož je odkrival njihovo povezanost z Budovo naravo in njihovo veličastno vraščenost v kozmično harmonijo. Zato je lahko kmalu ugotovil, da se jezik rastlin „dograjuje v višino“, medtem ko je človeški jezik „obrabljen in pošvedran“. Posamezne faze botanikove transformacije so v pripovedi predstavljene z izjemno subtilnostjo, ki še bolj izpostavlja ukinitiv jaza in stapljanje z Univerzalnim duhom. V trenutku ukinitve jaza in s prestopom v Univerzum so se biološke zakonitosti rastlin pričele uravnavati kot sozvočje s človekom. Barva listov in cvetov se je spreminjala glede na boranikov intuitivni odnos do rastlin, kot da bi se z intimno

komunikacijo sprostile neznane sile kozmične energije, ki je nobena znanost ne bi mogla definirati. Jezik, ki povezuje v Enost vsa bitja Univerzuma, imenuje Deklevov junak „duhovni Logos“. Sintagma „duhovni Logos“ je samo drugo poimenovanje za razsvetljeno zavest, do katere vodi pot predvsem preko ukinitve jaza, saj je to temeljna zahteva Univerzalnega duha, v katerem so vse reči kozmosa povezane v Enost bivanja. Šele na točki razsvetljene zavesti se Deklevov junak lahko približa Lotosu z vprašanjem o smislu bivanja.

Dialog botanika in Lotosa, miselni temelj celotne pripovedi, je namenoma postavljen v zaključek, da se lahko izteče v zenovski izrek, jezikovno izredno skoncentriran in miselno absolutno dokončen. Posebno noto mu daje značilna budistična antitetičnost, za katero pa je znano, kaj mislijo o njej mojstri zena: razmisliti navidezno antitezo pomeni razkriti eno od temeljnih modrosti in osvojiti spoznanje, da v izreku sploh ni skrita antiteza še manj pa paradoks. Budistični izreki so besedila „duhovnega Logosa“, združevanje združljivega; paradoksnosti se zdijo samo zahodni civilizaciji, obremenjeni z metafizičnim dualizmom. Tudi Deklevov junak se Lotosu najprej približa kot človek, ki je še vedno ujet v metafizične vrednote, zato postavi cvetu Modrosti najprej vprašanje, kaj je smisel življenja. Odgovor, ki ga dobi, je sprva nedoumljiv. Lotos namreč odgovori, da je smisel življenja „priti prepozno“. V jeziku zahodne metafizike je ta odgovor nelogičen, saj izzveni bolj kot posmeh eni izmed temeljnih metafizičnih vrednot. Tudi botanik sprva ničesar ne razume in prosi cvet za pojasnilo, ki pa je prav tako navidezno nerazumljivo, saj se glasi: ne moreš razumeti, ker si prišel prepozno. V duhovitosti misli in besedne igre je Dekleva oživil sporočilnost budističnih izrekov: razmisliti o združljivosti združljivega in opustiti misel na paradoks. S tega vidika pa je Lotosov odgovor zelo nedvoumen. Po smislu življenja se budistična misel ne sprašuje. Smisel življenja je namreč čista metafizična kategorija, zastavljena glede na pomen in vlogo subjekta. Zato je Lotos odgovoril, da je po taka vprašanja treba priti čim pozneje, takorekoč „prepozno“, kar bi z drugimi besedami pomenilo, da se o t.i. smislu ne sme nikoli spraševati. V trenutku, ko se človek prične spraševati o smislu, ne more več ukiniti lastnega jaza in pot do razsvetljene zavesti ostane zaprta. Drugi adverb „prepozno“ pa je v duhoviti besedni igri razumljen drugače, saj se nanaša na tragiko botanika – znanstvenika, „prepoznega človeka“, predolgo ujetega v metafizični ratio, sicer ne bi postavljaj vprašanj o smislu življenja. Dialog med junakom in Lotosom se nadaljuje z vprašanjem, kaj je bog. Odgovor: „Oditi ob svojem času“, je za znanstvenika nedoumljiv. Pa vendar ga kljub začetni osuplosti skrbno analizira in se tako korak za korakom odpira razsvetljeni zavesti. Bistvo drugega Lotosovega odgovora se namreč skriva v razumevanju boga in časovnosti z vidika budistične misli, ki si ne postavlja vprašanj o obstoju boga, ker je Budova narava dana vsakomur; zelo pomembno pa je vprašanje časovnosti. Človek je namreč bitje končnosti, bitje, ki nosi v sebi hkrati življenje in smrt in je ujet v vitalno kozmično prerajanje. Kot končno bitje ima svoj čas, ki pa ni v ničemer istoveten z metafizičnim časom, razdeljenim v sedanjik, preteklik in prihodnjik. Zenbudizem pa sploh ukinja vsakršen čas z utemeljitvijo: pretekli čas je čas zabrisanega spomina, prihodnjik je čas domišljije. Sedanjik je nekakšen most med obema; toda če ni niti preteklika niti prihodnjika, potem tudi sedanjika ni več. V Univerzumu odpadejo vse časovne dimenzije in pojem večnosti. Ko se botaniku razjasni tudi to vprašanje, ga simbolično preplavi odrešujoča modrina, barva razsvetljenja: zavest o končnosti,

atemporalnosti in vitalistični energiji Univerzalnega uma. Šele v luči tega razsvetljenja lahko sporoči ljudem 3. tisočletja: "Ponavljal bom svojo zgodbo še in še. Toliko časa je pred menoj in ljudi je skoraj šest milijard. Se bo že kdo naučil govornice orientalskega lotosa." (Dekleva 1999: 137). Vendar pa se upanje razblini v zadnji pripovedi *MomlogolmomM*. Ta izjemno dramatična pripoved povezuje problem humanizma kot fiktivne bivanjske kategorije s problematiko jezika. Dekleva izpostavi tragiko jezika zaradi njegove ujetosti v normo, hkrati pa odpira pot v idiolekt, ki pa v tej pripovedi ni govornica intencije, temveč sarkastično izostreno poimenovanje resnice določene družbenozgodovinske situacije. Idiolekti so v besedotvornem pogledu sklopi iz slengizmov subkulture, s čimer je poudarjeno dvoje: ironija do splošne jezikovnokulturne situacije in tragika zaradi izginjajoče primarne emocionalne funkcije jezika. Šele na koncu pripovedi opozori pisatelj na nujnost transj jezika kot nove etične dimenzije.

Naslov besedila *MomlogolmomM* je z besedotvornega vidika zelo zanimiv. Skladenjske podstave ni mogoče zapisati, pa je beseda vendar semantično tako popolna, da jo pisatelj imenuje „beseda vseh besed“ in ji dodeli vlogo oponenta vsakdanjemu sporazumevalnemu jeziku, ki je „obrabljen in pošvedran kot star čevelj“. Besedni del „mom“ je namreč po svoji fonetični strukturi prvinski poskus sporazumevanja, kot ga je mogoče razbrati v otroški govornici. Zato ima celotna beseda simbolni pomen vračanja v primarno funkcijo jezika – v njegovo emocionalnost. Šele z vidika te funkcije lahko Dekleva postavi zahtevo po transj jeziku, ki je samo drugo poimenovanje za jezik novega humanizma, katerega znanilec je „veter zeničnik“. V miselnosti zena pa je zapisano: "Tišino si prinesel s sabo na svet, jezik ti je bil dan kot družbena večšina, koristen pripomoček. Ko komuniciram, postanem del družbe: ko ne komuniciram, postanem del vesolja, del Narave. Bodi spet otrok; spet moraš postati del Narave." (Osho 1994: 215).

Besedilo uvaja prvoosebni pripovedovalec, ki že takoj na začetku poudari, da je „osvobojen“. Svet in zgodovina sta odpadla z njega in šele na tej točki eksistence se lahko rodi njegov „slovar vetrov“, slovar jezika, ki bo ustrezno poimenoval družbenozgodovinsko situacijo določenega bivanjskega prostora. Glavni junak ukine vse norme v smislu zavestne eksistenčne redukcije, ki jo predstavi z besedami: "Biti brez vsega je razkošje, dano le redkim. Velike ideje so se mi zdele brez pomena kakor zeleni poper v torti." (Dekleva 1999: 151). Ukinitev družbenih konvencij in metafizičnega dualizma omogoča junaku ironično distanco, ki jo vzdržuje ves čas, ko ustvarja „slovar vetrov“. V novo besedišče so vključeni: severni in južni veter ter zahodnik. Vzhodni veter pa je poimenovan kot „veter zeničnik“ in ni vključen v avtorjev prikrit sarkazem. Veter „zeničnik“ je namreč veter novega humanizma, zenistične etike, ki pa je prisotna le kot slutnja. Samo zeničnik bi lahko opravil vlogo „vetra sprememb“; vsi ostali vetrovi pa samo potrjujejo oz. dopolnjujejo podobo zgodovine – „strašnega pejzaža demonizma“.

Leksikalna analiza severnega vetra, ki zajema v slovarju vetrov prvo mesto, se giblje ves čas v simboliki demonizma in družbene patološkosti, ki jo Dekleva poimenuje s sintagmo „Strindbergove didaskalije“. Temeljna simbola severnega vetra sta vlažno podgobje in vonj po trohnbobi. V negativiteti severnega vetra, v hermetično zaprtem prostoru trohnenja, ni vizije transhumanizma. Idiolektizem, s katerimi Dekleva poimenuje severnik, je zato lahko samo pomenski povzetek bivanjske izkušnje, izbran glede na

danost in strukturiran glede na pisateljev sarkazem. Idiolekti so res besede „novega veka“ kot zapiše Dekleva. Treba pa je poudariti, da je tudi sintagma „novi vek“ zapisana s predznakom ironije, kajti podoba zgodovine je še vedno podoba metafizičnega dualizma in je torej „strašni pejosaž“ ujetosti v uničujočo temporalnost, ki je predstavljena tudi v semantični analizi zahodnika.

Zahodnik je veter zgodovine, veter „junakov, idolov, malikov“, revolucij in protirevolucij, veter, ki ustreza izreku: “Na pot se postavljajo bogovi, preroki, guruji, svetniki in, blizu cilja, samovoljni Sistem“. (Dekleva1999: 49). Zato je zahodnik tudi veter avtodestrukcij na eni ter veter novih bogov na drugi strani. V ustreznih idiolektizmih je pisatelj sarkastično zaobjel htoničnost zahodnika.

Semantična razsežnost južnega vetra se giblje ves čas v mejah gnusa. Pisatelj primerja čas južnega vetra s psom, ki je pravkar dvignil taco na uglednem mestu. V sarkazmu in gnusu se nadaljuje karakteristika vetra vojn in nasilja, znanilca neizprosnega boja ideologij, uničevalca svobodnega mišljenja ter pisne in govorne kulture. Česar se ta veter dotakne „začne dihurjasto smrdeti“. Slovar vetrov je bil tako sestavljen, iz idiolektizmov pa si je pripovedovalec izoblikoval poved, karakteristično za komunikacijo novega časa, v katerem morajo odpasti vse norme. S povedjo: *Et vu šnifnem ekslibris, gavgne šnickeset*, se je literarni junak obračal do mimoidočih in dosegel svoj namen. Čeprav je videl v očeh sogovorcev grozo in je občutil slast zmagovalca, pa je hkrati slutil, da bo drugačnost potrebno plačati z avtodestrukcijo. Resnico je spoznal nekaj trenutkov kasneje, ko je na ulici zagledal otroka, utelešenje MomlogolmoM, in se mu približal z najlepšim idiolektizmom, *dioklast*, ki je vseboval pomen čaščenja, sočutja in ljubezni. Padel je na kolena pred otrokom, poljubljal v prahu njegove bordojsko rdeče čeveljce in hlipal od sreče. Dvignil je otroka v naročje, ga stisnil v objem in zbežal po ulici svoji rešitvi nasproti. Ovedel se je šele takrat, ko so ga zgrabile močne roke; ni mogel več šteti udarcev, slišal pa je zmerjanke o moralnem pokvarjencu, ki ga je potrebno zapreti v norišnico. V norišnici pa se je junaku utrnila misel, da bi slovarju vetrov nujno moral dodati še semantično podobo vetra zeničnika.

Srečanje z „besedo vseh besed“ je Dekleva mojstrsko vkomponiral v konec pripovedi tako, da ostane ta beseda vendarle nedomišljena in neizgovorjena. Vzrok je potrebno poskati v zeničniku, edinem vetru transhumanizma, ki pa mora vedno obstati pred blokado zgodovine. Zeničnik je veter brez časovnih dimenzij, glasnik transhumanizma, v katerem ni ideologij in ni temporalnosti. Zeničnik je tudi glasnik transjezika: emocionalne komunikacije na ravni otroške preprostosti. Simbolno srečanje glavnega junaka in otroka je izjemno intuitivno. Otrok, obut v samurajske čeveljce, je neskončno dolgo iskan in za hipec najden Otrok sredi „strašnega pejosaža“. Literarni junak pozabi ob srečanju na ironijo in sarkazem. Slovar vetrov ni več potreben; našel je „besedo vseh besed“, pozabil pa je, da je še vedno ujetnik zgodovine. Zato se pripoved izteče v krut obračun. O vetru zeničniku pač še ni mogoče zapisati slovarskega gesla. Ko bo izstopil iz človeške zavesti „strašni pejosaž“, se bo odprl prostor novemu humanizmu, transhumanizmu, pa tudi novemu človeku, „preseženemu človeku“, ki ga Nicolescu imenuje „homo sui transcendentalis“.

Problematika transhumanizma je v Deklevovi prozi nujno povezana z „preseženim človekom“, ki mu je posvečeno posebno delo z istim naslovom. To je knjiga izrekov, ki jih je mogoče najti v zenovski miselnosti, vendar pa obstaja razlika v sporočilnosti. Medtem ko so izreki zena zasnovani v identiteti vsega bivajočega, so Deklevovi izreki zasnovani tako, da opozarjajo na vseprisotni dualizem zahodnega mišljenja; od tod izvira tudi vtis antitetičnosti. Potrebno pa je poudariti, da dajejo antiteze izjemno tragičen prizvok celotnemu besedilu in da so navsezadnje temu tudi namenjene. Metafizični dualizem namreč ukinja identiteto, ki je prvi pogoj transhumanizma. Samo v identiteti Univerzuma lahko človek postane „preseženi človek“, „homo siu transcendentalis“. „Preseženi človek“ je tudi glavni junak vseh treh pripovedi, prvoosebni pripovedovalec, ki skuša v mejah svojega bivanjskega prostora udejaniti temeljna načela zenistične misli in tako oblikovati nova etična izhodišča, ki imajo svoj pravi vir v Otroku. Otroškost, ki jo misleci zena imenujejo „prvinski duh“, je zmožnost sprejemanja v Enost vse reči Univerzuma. Otroškost pomeni ukinjanje dualizma in zanikanje znanstvenega ratia, kar omogoča čudenje in začudenje nad rečmi v njihovi prvinskosti, omogoča pa tudi približevanje rečem z emocionalno govorico. V svoji težnji postati Otrok pa se glavni junak Deklevove proze ves čas zaveda tudi razdalje, ki ga zaradi usodne družbenozgodovinske ujetosti loči od Enosti v Univerzumu. Zato zavzame specifično stališče do smrti kot polnosti prerajanja. Eden izmed izrekov „preseženega človeka“ se namreč glasi: „Človek je končno, a nedokončano bitje. Dokaz za to je smrt, naša neskončnost.“ (Dekleva 1992: 67).

Viri, literatura

1. Dekleva, Milan, 1999: Reševalec ptic. Ljubljana: Cankarjeva založba.
2. Dekleva, Milan, 1992: Preseženi človek. Ljubljana: Mihelač.
3. Milčinski, Maja, 1990: Pojem praznine pri daoističnih filozofih in v zenu. Ljubljana: doktorsko delo.
4. Nicolescu, Basarab, 2000: Manifesto of Transdisciplinarity. University of New York.
5. Osho, 1994: Knjiga o niču. Satja.